

Съвременни проекции на творческото наследство на академик Евгени Матеев

Мумко Хитов*

Резюме: В настоящата статия се излага гледната точка на автора за творческите приноси на акад. Евгени Матеев, направени в неговия последен фундаментален труд "Структура и управление на икономическата система". Изследва се връзката между тези приноси и актуалната икономическа ситуация в България и по света с цел тяхното творческо адаптиране към реалните условия, в които живее планетата, в среда на най-тежка икономическа криза на съвременната цивилизация от момента на нейното формиране преди три века. Разглеждат се причините за системната икономическа криза и механизмите за нейното проявление, както и адекватните мерки, които би трябвало да се следват при осъществяване на антикризисна политика, в духа на Матеевата икономическа теория, оставена в наследство за днешните поколения научни експерти. Представя се сравнителна характеристика на практическия опит при осъществяване на прехода към пазарна икономика от две сравнително еднородни стопанства – България и Беларус, за да се направят съответните поуки и да се изведат правилните изводи за бъдещото направление на стратегически търсения, в днешните социално-политически условия у нас и в духа на теорията за управление, развита и предложена от гения

на световната икономическа наука акад. Евгени Матеев.

Ключови думи: академик Евгени Матеев, творчески приноси, глобална икономическа криза, България – Беларус, теория за управление.

JEL: B31.

Все по-загълбочаващата се глобална икономическа криза, която шества по света вече няколко години, постави на изпитание много от съвременните идеологии за принципите за реализиране на устойчиви икономически ръстове и за осигуряване на нарастващ стандарт на живот в отделните държави на планетата. В първите години на ескалиращи кризисни процеси представителите на мейнстрима в лицето на неолибералните икономисти упорито "доказваха", че става въпрос за циклична криза, която била възникнала според обективните закони на капиталистическото разширено възпроизводство и която съвсем скоро щяла да отшуми, за да се върне предишното безметежно съществуване, познато от последните три десетилетия. По-късно, когато и на тези "икономически романтици" стана ясно, че проблемите в глобалната икономика са много по-дълбоки от първоначално предположенията, на въоръжение беше взета една друга постановка, свързана с т.н. "конграднивеви цикли", постановка, според която

* Мумко Хитов е доктор, хонорован асистент в катедра "Маркетинг и стратегическо планиране" на УНСС, e-mail: mhitov@dir.bg

светът се намира в т.н. "конградиева зима", заради която човечеството се изправя пред малко по-продължителни, но все пак преодолими стопански проблеми.

За разлика от всички тези "предсказатели", българската икономическа наука има един солиден фундамент от теоретични натрупвания, обобщени и оставени за бъдещите поколения икономисти от гения на световната икономическа наука акад. Евгени Матеев, който в своята последна значима научна работа, "Структура и управление на икономическата система", оставя тези жалони, спрямо които нашата наука би трябвало да търси своите ориентири за бъдещето. В този контекст не е изненада, че сред нашата научна общественост широко разпространение получи системният подход за разглеждане и изучаване на протичащите процеси в икономиката. Именно, работейки в рамките на този научен подход, се извеждат твърде интересни закономерности, наблюдавани в последните няколко години, които са обект на изследване в настоящото изложение.

Преди всичко, във връзка с активното неразбиране на понятието за "системна криза" се налага да се даде кратко разяснение на този термин в неговия екзактен смисъл. И така, механизмът на глобалната икономическа криза се съдържа в обстоятелството, че крайното търсене по света и най-вече в развитите икономики пада с устойчиви темпове, без при това съответните държавни администрации да могат да направят кой знае какво срещу тази негативна тенденция. Търсенето е крайно само в случая, когато купилият стоката или услугата не пренася стойността ѝ върху продукти на своя труд, не я продава, а я използва за собствено потребление. Всички останали икономически агенти купуват с една единствена цел – да вложат в производството си междинните продукти и да препродадат това,

което сами са произвели. Това те могат да правят само дотогава, докато някъде, в края на производствената верига, съществува реално търсене. Ако то изчезне – икономическата машина рано или късно спира своя ход.

Съществуват два вида крайно търсене – от страна на държавата и от страна на домакинствата (тук се остава без внимание по-специфичната тема за износа/вноса). Пагането на търсенето може да стане по две причини: чрез намаляване на доходите и/или чрез отслабване на механизмите за неговото стимулиране (чрез кредитиране, например). Когато по някаква причина търсенето започне да пада, в описаната по-горе производствена верига постъпва сигнал за това, започва намаляване на производството, уволнение на излишните работници, орязване на заплатите и премиите, следствие на което падат доходите на домакинствата и държавите. Този процес редовно се наблюдава в капиталистическата икономика, която по своята природа е циклична. Спаговете биват толкова силни, че темповете на ръст на стопанствата стават отрицателни (ако това протича достатъчно дълго време, се нарича "рецесия"), но рано или късно растежът се възобновява.

Днес очевидно се касае за процеси от принципно различен характер. Какво се има предвид? Въпросът е в това, че в предишните години търсенето на домакинствата активно се стимулираше за сметка на обилното кредитно предлагане. Преди кризата задълженията на последните бързо нарастваха (с около 10 % на година, което е съществено по-бързо, спрямо растежа на доходите им – дори стагниращи по своята покупателна способност) и това не просто стимулираше търсенето, но и постоянно създаваше ситуация на ускорен ръст на паричната ликвидност в икономиката. Вследствие на този механизъм количеството на сво-

Дискусия

богните пари растеше с по-бързи темпове спрямо общия ръст на икономиката. В такава ситуация трябва да има или ускоряване на инфлацията, или (ако се постигне концентрация на излишъците от пари в отделни сектори на икономиката) издуване на финансовите балони.

Точно такива ефекти се наблюдаваха: цените на фондовия пазар, на недвижимите имоти и на някои други активи стремително се качваха. И колкото повече те растяха, толкова по-голямо беше желанието тези активи да бъдат заложени за получаване на нов кредит, с който да се направи опит за реализиране на допълнителен доход или просто новосъздадените пари да се похарчат, увеличавайки по този начин общото потребление в страната. Известно е, обаче, че е невъзможно дълго време да се живее на кредит – рано или късно настъпва момент, в който текущите доходи започват изцяло да отиват за обслужване на дълговете. В САЩ подобна кредитна експанзия стартира в началото на 80-те години на XX в. и е сериозно постижение на местните парични власти, че тя бе продължена до наши дни. Всъщност, не може да се говори за никакво постижение, тъй като за реализация на този процес американските власти използваха един конкретен механизъм, свързан с постоянното намаляване стойността на кредита. За да стане ясно за какво по-конкретно става дума е достатъчно да се прегледат движенията на лихвения процент на ФЕД: през 1981 г. той е бил равен на 19 % и оттогава постепенно е понижаван¹, за да достигне до нулеви стойности в края на 2008 година. В този момент става очевидно, че бъдещите проблеми са неизбежни.

По тези причини сегашната криза е системна криза. За последните три десетилетия беше създаден механизъм за

преразпределение на финансовите потоци, построен на три базови принципа:

- постоянен ръст на търсенето;
- постоянен ръст на паричното предлагане;
- постоянно пагане стойността на кредита.

Тази система позволяваше на финансовите институции, които бяха най-близо до паричните кранчета, да преразпределят в своя полза съществена част от общия обем на добавената стойност, създавана в икономиката. Ако през 50-те години на XX век дялът на финансовия сектор в общите печалби на корпорациите е достигал не повече от 10 %, днес той е повече от 50 %. Ако тогава задълженията на домакинствата не са превишавали 50 % от годишния им доход, днес те са около 120 % от този доход².

Очевидно е, че в подобна ситуация домакинствата ще се концентрират в изплащане на дълговете си, игнорирайки "задължението си" да потребяват – все по-трудно се намират институции, готови да осигуряват нови кредити, тъй като връщането им, в условия на стагнираща икономика, става твърде проблематично. Количеството на парите в икономиката също престава да расте, а това означава, че трябва кардинално да се промени системата, в частност, да се увеличи дялът на печалбите в реалния сектор, тъй като в противен случай той не може да продължи да функционира и съответно да плаща заплати, а това означава, че няма да има източници за растеж на икономиката. Но банките категорично не желаят да се откажат от системата, в която получаваха 50% от целия генериран доход, и да съкращават своите печалби цели 5 (!) пъти.

Теоретично, за стимулиране на търсенето (и в крайна сметка на цялата икономика) би трябвало да се опростят досега

¹ http://www.federalreserve.gov/pf/pdf/pf_complete.pdf , сmp. 47.

² <http://rap.russia.ru/budunov/status/28de100000040>

натрупаните потребителски дългове. Или поне да се реструктуризират. Но и тук съществува проблем: всички тези задължения на потребителите са активи на финансовата система и тяхното отписване означава масови банкрути на банки, застрахователни компании и други финансови учреждения. Освен това, не трябва да се забравя, че "който плаща, той поръчва музиката": за последните десетилетия всички дълбоко усвоиха на ментално ниво, че основните печалби се формират във финансовия сектор, което означава, че именно той трябва да дирижира икономиката. Съобразявайки се с тази максима, бяха преразгледани всички програми за преподаване в университетите, системата за обучение на мениджърите и на останалите стопански специалисти. Икономическите чиновници в Белия дом също са продукт на Уолстрийт. В такава ситуация не само не може да се направи нещо полезно за реалната икономика, дори е невъзможно да започне обсъждане на създадените се проблеми, което добре се вижда от големите световни форуми от типа на G-7, G-20 и т.н., на които никои не прави опити да обсъжда реалните причини за днешната системна икономическа криза.

За радост на българската икономическа наука, обаче, научната ни съкровищница притежава, както беше отбелязано по-горе, неоеценимото творческо наследство на един от титаните на съвременната икономическа теория – акад. Евгени Матеев, който в многобройните си работи оставя ясни жалони, по които да вървят неговите ученици и последователи. Едно от последните произведения на академик е издадената през 1987 г. книга "Структура и управление на икономическата система". Прочитът на това произведение е истинско изпитание за волята на всеки млад учен, но усилията си заслужават, за-

ради неоеценимите научни приноси, които прави гениалният икономист в своята последна фундаментална работа. Ето малка част от пунктовете, които, по мнението на автора, са особено ценни като отправна точка за бъдещи научни изследвания за търсене на устойчив изход от днешната системна криза на капитализма. Направените изводи биха били интересни не само за тесния кръг от учени-икономисти, които пряко използват постиженията на великия българин, но и биха заинтересували широк кръг от читатели, търсещи знания за механизмите на "случването" в рамките на съвременната икономика и протичащите в нея кризисни процеси.

В "Структура и управление на икономическата система" **се доказва все по-сложният характер на икономическите системи и наличието на пространствена и времева неопределеност, в която са принудени да работят стопанските субекти**³.

Тази пространствена и времева неопределеност се дължи на все по-загълбочаващото се технологично разделение на труда, предизвикано от глобализирането на производствените процеси. Днес става все по-трудно да се детерминират от началото до края технологичните вериги, както и времевата продължителност на завършените технологични процеси, особено в сферата на по-високотехнологичните производства от четвърто и пето технологично равнище⁴. В такива условия координацията и планирането на производствените процеси не само, че е необходимо, но е задължително условие за съществуване и нормално функциониране на рентабилни производства.

За съжаление, обаче, и това академик Евгени Матеев е описал много добре, **развитието на капитализма е достигнало до своята последна фаза – монополи-**

³ Всички boldвания представят гледната точка на автора по направените научни приноси на акад. Евгени Матеев.

⁴ Според класификацията на академик Сергей Глазев: <http://www.glazev.ru/question/84/>

Дискусия

стическия капитализъм, с присъщия му механизъм за завоюване на нови територии от монополите, в процеса на конкуренцията между тях. Във връзка с това се изграждат основанията за възникване на доктрината на "либерализма", стремяща се към пълно дерегулиране на националните пазари, за осигуряване на пространства за реализация на продукцията от все по-разрастващите се корпорации, за които националните граници вече са тесни. Страната ни също беше въввлечена, в последните десетилетия на пазарен фундаментализъм, в процеса на пълна дерегулация на стопанството ни, което доведе до деиндустриализация и демографска катастрофа за България. В тези условия именно най-верните и последователни ученици на акад. Матеев като проф. д.ик.н. Васил Манов⁵, проф. д-р Боян Дуранкев⁶ и други, бяха будната народна съвест, която непрекъснато тръбеше за пагубните последици от неолибералната политика на прехода, възприета под силното давление на днешните "господари на статуквото", обединени под идеологемите на т.н. "Вашингтонски консенсус".

В тази връзка би бил интересен научният анализ и сравнение на България с една държава като Беларус, например, която има сходни на българските изходни позиции при стартиране на прехода към пазарна икономика преди малко повече от две десетилетия. Страната, която е загубила една четвърт от мирното си население по време на Втората световна война (плюс милионите загинали войници и офицери в грандиозните сражения срещу хитлеристите), днес се радва на завиден жизнен стандарт и е своеобразен остров на стабилността в бурния океан на световната икономическа криза. Оказва се, че след двадесет години непрекъснати реформи в

посока към либерално пазарно стопанство, нашата България се е оказала в коловоз, който води все по-уверено към мрачното минало, към бита на минали поколения с характерното за тогавашната епоха примитивно равнище по технологичното разделение на труда. В същото време, в тази северна страна, въпреки съпротивата на транснационалния капитал, е съхранен (и в голяма степен е развит) уникалният производствен и човешки потенциал, останал от други времена и епохи.

Сравнението в изходните позиции, от които са стартирали България и Беларус преди две десетилетия – в момента на разпада на тогавашната социалистическа система за разделение на труда, говори точно в тази посока. Икономиките са притежавали високотехнологични (за времето си) производства – компютърна промишленост, машиностроене, металургия, химическа и нефтохимическа промишленост, както и са разполагали с традиционни отрасли като аграрно производство и хранително-вкусова промишленост. В много направления дори България е имала уникални конкурентни предимства в областта на атомната енергетика (в Беларус едва сега се строи атомна централа), в международния туризъм с придобилите световна популярност български плажове, кухня и традиционно гостоприемство, в климатичните условия, даващи несравнимо по-добри изходни позиции за развитие на високоинтензивно селско стопанство.

Днес, за съжаление, България не може да се конкурира по нито един от тези показатели, защото когато в Беларус се е работело стратегически за бъдещето (съхраняване и модернизирание на широката гама от съвременни производства), в страната ни се е мечтаело за миналото (за реституция, за дребно еднофамилно

⁵ Манов, В., 1990. "Преклонението пред Негово величество молива" – единствено верният изход от кризата. // Икономиката на кръстопът, 1990. С., изд. "Партиздат".

⁶ Дуранкев, Б., 1999. "Началото и краят на Третата световна война", <http://chitanka.info/text/8190/5>

производство, за раздробяване и ликвидиране на крупни предприятия). Така например в един от отчетите пред народа президентът на Беларус докладва, че за петгодишния период на последната петилетка държавата е вложила 72 млрд. щатски долари в модернизация на икономиката, средства, които в други страни са изнесени от местната олигархия (и много малка част от тях върнати като "чуждестранни инвестиции"), за да работят за други икономики. В резултат на тези процеси днес Беларус е достигнала изключително високи резултати, спрямо реалностите у нас, в практически всички направления на икономическата политика, рефлексирани в липса на безработица, в социалната сигурност, в гарантираните права за безплатно образование и здравеопазване, в грижи за околната среда.

Това "премерване на силите" с галеч не най-високоразвитата световна икономика разкрива тъжната констатация за безвъзвратното изоставане на България по всички измерими показатели, по цялата система на постъпателно развитие – икономическо, социално-политическо, в аспекта по защита правата на обикновения гражданин. Защото, докато тук се е рушало всичко работещо, хвърляйки го в лапите на големите транснационални корпорации (под лозунгите за свободен пазар и конкуренция), в тази страна не е направен отказ от технологията за предварително планиране на всяко стопанско мероприятие на макрониво, чрез системно претегляне на различните предимства или недостатъци, вследствие приемането на едно или друго решение.

Когато целенасочено се гледа в бъдещето, тогава изплуват неща, които са невидими за безцелно лутащия се и неориентиран субект. Когато се работи по предварително утвърдени планове, предполагащи ясно дефинирани цели, задачи, методи и средства за тяхното постигане,

тогава не минават лъжите на каквито и да е "доброжелатели", колкото и наивен и добронамерен да е българският народ. На това учи и академик Евгени Матеев, това е и основното му кредо, на което посвещава живота си великият българин.

В рамките на описания по-горе глобален процес по окрупняване на транснационалните корпорации-монополи светът достига до тази точка на стопанско интегриране, след която по-нататъшното задълбочаване по разделението на труда се сблъсква с естествените граници на планетата и на нейните природни ресурси. Произтича ефектът, който е познат като "падане ефективността на производствения капитал" и който в терминологията на акад. Матеев **се разглежда като ограничен потенциал за развитие на екстензивната компонента по икономическата динамика**. Според акад. Матеев единствено и само **интензивната динамика на производството би могла да осигури устойчиви икономически ръстове**, като ученият **предлага конкретен механизъм за неговото осъществяване в рамките на обществената собственост върху средствата за производство**.

Нещо повече, академик Евгени Матеев е бил убеден, че **процесите на интеграция в рамките на системата за разделение на труда в социалистическата общност, съвсем не са достигнали**, по онова време, **оптималното равнище, което е могло, при извличане на съответните изводи, да даде неимоверен тласък за по-нататъшното развитие на мегасистемата на социализма!** Във връзка с тази констатация в разглежданата книга **се дават препоръки за по-нататъшно задълбочаване на интеграционните производствени процеси и за постепенен преход от национална към общосистемна (в рамките на социализма) обществена собственост**. Според академика, **всяка страна би трябвало да заеме своето**

Дискусия

място в тази обща организация по разпределение на производството, според диференциалните преимущества, свързани с ниските разходи по едни или други позиции от групи продукти.

И в тази връзка, академик Матеев описва причините, които са водели до парадоксалния факт, отгелните страни от социалистическата система за разделение на труда да предпочитали сами да произвеждат по-голяма част от необходимата продукция, вместо да се акцентира върху процесите по задълбочаване на интеграцията и свързаната с това специализация. Действително, въпреки че в марксистката теория се разглежда проблематиката по разделението на труда, тя по субективни причини не е развита и усъвършенствана от съвременната марксистка икономическа наука. Така например, в началото на ХХ век, в своя научен труд "Нагрупване на капитала"⁷, Роза Люксембург изследва този проблем и стига до заключението, че икономическата система, развиваща се в рамките на парадигмата за научно-технически прогрес, се нуждае от непрекъснато разширяване на пазарите за реализация на продукцията, за да увеличава вътрешната ефективност на производството. Поради непреодолимите противоречия между Роза Люксембург и Ленин, обаче, теоретичните разработки на първата са оставени без развитие, което прегопределя по-нататъшните посоки на търсения сред икономистите-марксистки.

Въпреки тези идеологически ограничения, академик Матеев достига самостоятелно до гениалния извод, че само по пътя на по-нататъшната интеграция е

възможно последващото задълбочаване на технологичното разделение на труда, водещо до по-нататъшно нарастване на производителността на труда, до увеличаване качеството на произвежданата продукция и до нарастване стандарта на живот за общностите, включени в тази система. Необходими бяха повече от две десетилетия, за да бъдат препотвърдени тези изводи на акад. Матеев, като определен принос за това имат и проведените в страната ни научни изследвания⁸.

Действително, в разглеждания фундаментален труд на академико се доказва, че оптимизацията на икономическите връзки на базисното равнище в една икономическа система не е въпрос на прекомерна, доктринерска претенциозност, от която е необходим отказ в интерес било на една опростена практика, било на носталгията към многобройните конкуриращи се помежду си гребни търговци. Според акад. Матеев се касае за жизнено важно условие, от което зависи интензивният тип динамика на икономическата система в цялост. "При достатъчно опростен състав на обществения продукт, при достатъчно ниска специализираност на предприятията, при достатъчно малка концентрация на производството в тях, при скъп транспорт и слабо развита инфраструктура на транспортните артерии кръгът от варианти за всяко отделно предприятие в рамките на базисния хоризонт е твърде тесен и съответно на това опцията му е ограничена"⁹ – доказва академикът. Затова задачата за достигане на оптимум има тривиално решение, което не излиза извън възможностите на т.нар. свободна конкуренция. Не така е, обаче, при обогатяване

⁷ "Накопление капитала", том I и II, 1934 г., <http://www.aha.ru/~intcentr/ogl-rl.htm>

⁸ "Държавното програмиране и планиране – инструмент за превенция от кризи", Автореферат на дисертационен труд за присъждане на образователната и научната степен "доктор" по научна специалност 05.02.17 "Планиране" на Митко Михайлов Хитов

<http://konkursi.unwe.bg/documents/105Avtoreferat.pdf>

⁹ "Структура и управление на икономическата система" – акад. Евгени Матеев, ДИ "Наука и изкуство", София 1987, стр. 503.

на обществения продукт по състав и особено по разновидности на продукцията, при повишена механизация и особено при автоматизация, тъй като степента на специализация и на концентрация за всяко едно от предприятията в качеството им на производители придобива все по-голямо значение не само като резултат от тяхното развитие, но и като условие за внедряване на по-висока техника. Графикът на производството при такива условия в рамките на годината се превръща все повече от въпрос просто за по-голям обем продукция в технологически параметър на производствения процес, тъй като едно специализирано предприятие с висока степен на автоматизация не може да си позволи произволни движения по показателя време за производство на един или друг вид продукция. Допълнително проблемът за темпоралния график се усложнява с въвеждането на гъвкави технологии, в т.ч. и роботизацията. По такъв начин, според акад. Евгени Матеев, и оптималният график се превръща в условие за внедряване на висока техника. Както беше изтъкнато по-горе, специализираните видове продукция и концентрацията на производството на всеки такъв специализиран вид изискват по необходимост широк пазар за реализация. Развитие на транспорта прави икономически възможно такова разширяване на пазара. Но разширяването на пазара за всеки един отделен вид (разновидност) продукция означава в териториален аспект и усложняване на маршрутите.

Търсенето на решения по всички тези линии означава разширяване на кръга от варианти, с които трябва да се справят всяко едно от предприятията, както и икономическата система в цялост. Да се избере оптималният от гледна точка на специализация и концентрация, на времеви графици, на транспортни маршрути вариант, да се координират един с друг избраните варианти, за да се получи мак-

роикономическият оптимум – това означава да се направи икономическата система годна да поеме в себе си и да асимилира техническия прогрес. И колкото по-далеч от оптимума е решението на проблема в даден момент, толкова по-неподатлива за техническия прогрес става системата.

Абстрактните разсъждения често пъти водят до наивната представа, че е достатъчно да бъде налице една научно-техническа конструкция, за да се осигури прогресът: опитът ясно доказва, че способността на икономиката и на генерираното в нейните рамки потребителско търсене да поемат тази конструкция е не по-малко важно условие за прогреса и нещо повече – за създаването на самата тази конструкция. Затова, във връзка с усложнените икономически отношения, управлението на стопанството е изправено пред дилема: или оптимизация на производствените процеси – и това ще бъде условие и база за поемане и асимилиране на техническия прогрес, или стихийно формиране на производството – и това ще ограничава в такава степен прогреса, в каквато случайната резултанта е отдалечена от възможния оптимум.

Според академик Матеев, "...възможно е да се намерят и даже да се внедрят чрез инвестиционния процес оптимални варианти на технически решения при агрегираните производствени мощности на агрегирани отрасли в агрегирани периоди – но ако на базисното равнище, където именно се проявява ролята на диференциацията на обществения продукт по специализирани разновидности, проблемът остане нерешен, ако пазарът не е пазар, ако той не е организиран достатъчно и ако във връзка с това не са оптимизирани конкретните връзки между конкретните предприятия в конкретните темпорални мащаби, може да се окаже погровена основата на техническия прогрес в цялост. И то толкова повече, колкото по-висок е

Дискусия

етапът на развитие, до който е стигнала икономиката.¹⁰

Изхождайки от начертания по-горе проблем и в най-добрите традиции на политикономията, разглеждаща икономическите процеси от макрониво към конкретиката на отделните явления на микрониво, акад. Матеев разработва **практически механизъм, осигуряващ оптимизация на взаимовръзката между всички елементи на макроикономическата система, по пътя на прилагането на пресичащи се комплексни целеви програми в отраслите, за които е решено да се развиват приоритетно, с условие за пълна съгласуваност на мероприятията между отделните отрасли (апарат на матрицата на пълните разходи).** В процеса на тази работа той обосновава **необходимостта от съблюдаване на оптималните пропорции между натрупване и потребление, както и по отношение разполагаемите доходи на населението и производството на продукти за крайно потребление.**

Оптималните условия за осъществяване на такава комплексна целева програма биха били налице при условия на **обществена собственост върху средствата за производство** и в рамките на **принципно нов механизъм за осигуряване на постъпателно икономическо развитие, предложен от акад. Матеев и опиращ се на интензивната компонента посредством иновации, осъществявани на ниво отделни предприятия.**

Какво би заинтересовало предприятията в народното стопанство да осъществяват иновации? Ето каква технология за реализиране на стопански инициативи за иновации предлага академикът:

а) предприятията дават своите предложения по асортимента и технологическите параметри на произвежданата продукция за бъдещи периоди;

б) макроикономическият център координира всички предложения, имайки предвид необходимите количества от продукция, в рамките на националната система, зададените средни норми по технологическите параметри и т.н. Центърът осигурява капитали, средства за производство и пазари за реализация.

По този начин, според акад. Матеев, **се дава свобода за инициатива към иновации отголу, вместо спусканите в условията на командно-административния социализъм решения отгоре. Дава се тласък за развитие на интензивната динамика за увеличаване на производството. Осигурява се увеличаване на печалбите на ниво основни производствени структурни единици.**

Разбира се, до достигане на всички условия за осъществяване на подобни мащабни проекти, водещи до осигуряване на достойно съществуване за българския народ, са необходими немалко усилия и върховно напрежение на интелектуалния и творчески потенциал на нацията. Но както твърди една китайска поговорка: "И най-дългият път започва с първата крачка!"

¹⁰ "Структура и управление на икономическата система" – акад. Евгени Матеев, ДИ "Наука и изкуство", София 1987, с. 505.